

ZINĀTNES DZĪVE

KONFERENCE “JOHANA AUGUSTA MASKOVA GRĀMATAI PAR BRĪVO LATVIEŠU TIESĪBĀM 250 GADU”

2014. gada 25. aprīlī Latvijas Universitātes Mazajā aulā ar Vēstures un filozofijas fakultātes atbalstu notika konference “Johana Augusta Maskova grāmatai par brīvo latviešu tiesībām 250 gadu: no 17.–18. gs. latviešu centienu un cīņu vēstures”. J. A. Maskovu, Pēterburgas Zinātņu akadēmijas līdzstrādnieku, savā ziņā enciklopēdiskas ievirzes darba sarakstīšanai par latviešu pirmtiesībām attiecībā pret ienācējiem/iekarotājiem vāciešiem bija nolīdzis Rīgas brīvo latviešu līderis Jānis (Johans) Šteinhauers. Manuskripta teksts tika pabeigts 1764. gada 25. aprīlī. Tā nolūks bija, no vienas puses, dokumentāli parādīt latviešu tiesību vēsturisko un juridisko pamatotību, no otras puses, pievērst lielāku ievērību nepieciešamībai īstenot latviešu tiesības praksē. Konferenci organizēja Juris Prikulis (konferences iniciators; Baltijas–Ziemeļu valstu pētījumu centrs), Muntis Auns (LU Latvijas vēstures institūts), Ella Buceniece (LU Filozofijas un socioloģijas institūts) un Gvido Straube (LU Vēstures un filozofijas fakultāte).

Konferenci ar ievadvārdiem atklāja LU Vēstures un filozofijas fakultātes dekāns Dr. hist. Andris Šnē.

Dr. phil. J. Prikulis referātā “J. A. Maskova grāmatas un tās laikmeta jaunatklāšana Jāņa Strauberga, Melitas Svarānes un citu vēsturieku pētījumos” raksturoja J. A. Maskova darba tapšanas apstākļus un manuskripta turpmāko likteni, kā arī izcēla J. Strauberga pētījumu “Rīgas latviešu pirmās nacionālās cīņas 18. g. s.” (1936) kā apvērsumu priekšstatos par 18. gadsimta Rīgas latviešu sabiedrību.

Dr. hist., prof. G. Straube ziņojumā “J. A. Maskova grāmatas pārtulkošanas, teksta komentēšanas un publicēšanas aktuāli aspekti” raksturoja J. A. Maskova apjomīgā, ap 400 lpp. lielā darba saturu, ko veido dažādu dokumentu noraksti un to analīze, un sniedza tā avotkritisku vērtējumu. Referents piebilda, ka jau 1987. gadā Latvijas Zinātņu akadēmija pieņēma lēmumu par J. A. Maskova darba tulkošanu latviski un izdošanu, taču dažādu apstākļu dēļ iecere joprojām nav

īstenojusies (līdz šim G. Straube un filoloģe Ināra Ķemere pārtulkojuši ap 80% teksta).

Dr. hist. M. Auns sniedza pārskatu par 17.–18. gadsimta brīvo latviešu sabiedrības atspoguļojumu historiogrāfijā, īpaši akcentējot J. Strauberga un M. Svarānes devumu. Referents pauda viedokli, ka Rīgas brīvo latviešu mērķis panākt tiesību vienlīdzību ar vāciešiem vērtējams ne vien kā sociāla, bet arī kā nacionāla kustība, jo tajā izpaudās centieni panākt konkrētas etniskas grupas statusa paaugstināšanu.

Cesvaines novadpētnieka Bruno Podiņa uzstāšanās “Vēl viens iespējamais latvietis vecajā Tērbatas Universitātē” bija veltīta Vidzemes mācītāja Zaharija Pīla (1668–1733) dzīves gājumam un viņa eventuālai izcelsmei no latviešiem.

Dr. phil. E. Buceniece referātā “Reliģiskās apgaismības sociālais aspekts Latvijā: Georgs Heinrihs Loskils” aplūkoja līdz šim Latvijā maz pētīto hernhūtieša G. H. Loskila (1740–1814) mantojumu apgaismības kontekstā, izmantojot galvenokārt viņa 1790. gadā latviski izdoto darbu “Garīgas dziesmas Dievam par godu un slavu”. Konteksta iezīmēšanai referente sniedza ieskatu mūsdienu Rietumu filozofu akcentētajās vēsturiskās apgaismības aktualitātēs, pievēršoties jautājumam par publiskās un privātās sfēras attiecībām un norādot, ka tieši hernhūtismā Latvijā pirmoreiz saskatāmas modernā publiskuma iezīmes.

Dr. philol. Pauls Daija referātā “Apgaismība un kultūrpārnesē 18. gs. Latvijā” norādīja, ka apgaismības nozīme latviešu 18. gadsimta literatūras sekularizācijā ir aplūkojama kontekstā ar tautas apgaismības kustību vācvalodīgajās zemēs un kultūrpārnesi Vācijā un Baltijas reģionā. Izsekojot formām, kādās tautas apgaismības idejas īstenojās latviešu valodas telpā, ir iespējams runāt par koloniālās situācijas nozīmi šajā procesā. Latviešu laicīgās literatūras veidošanās interpretācija sociālās vēstures un postkoloniālisma perspektīvā piedāvā plašāku skatījumu uz latviešu un vācbaltiešu vēsturiskajām attiecībām, atklājot gan konfliktus, gan mijiedarbi. Referents rosināja kritiski pārskatīt “savējos un svešajos” balstītu attieksmi pret latviešu un vācbaltiešu kontaktiem.

Dr. hist. Gundars Ceipe referātā “Brāļu draudze – latviešu sabiedrības atraisītāja un organizētāja (posms līdz 1765. gadam)” raksturoja brāļu draudzes kustību kā fenomenu, kas veicināja latviešu pašapziņas

veidošanos, pašorganizēšanos, pārnovadu un starptautisko sakaru attīstību, kā arī plašā nozīmē mainīja viņu attieksmi pret apkārtējo. Pēc referenta domām, brāļu draudžu kustības jautājums joprojām ir “perifērisks” un tam netiek pievērsta vajadzīgā uzmanība.

Konferences laikā raisījās diskusijas gan par dažādu vēstures norišu interpretāciju, gan par nepieciešamību aktualizēt konferences tematiku, tajā skaitā atgriežoties pie J. A. Maskova darba publicēšanas un komentēšanas ieceres.

Muntis Auns, Juris Prikulis

7. SĒLIJAS KONGRESS VIESĪTĒ

2014. gada 30. maijā Viesītes kultūras pilī notika kārtējais – 7. Sēlijas kongress, ko sarīkoja Viesītes novada pašvaldība sadarbībā ar Latvijas Zinātņu akadēmiju, Daugavpils Universitāti (DU) un jaundibināto *Sēļu klubu*, aktīvi līdzdarbojoties Sēlijas novadu apvienībai (tā izveidota 2012. gada nogalē Pašvaldību savienības ietvaros).

Šis bija visai zīmīgs notikums Sēlijas (Augšzemes) reģiona kultūras dzīvē, jo pirmoreiz šo kongresu organizēja un tā tematiku noteica ne tik daudz “no augšas”, Latvijas Zinātņu akadēmijas vai Daugavpils Universitātes paspārnē, cik ar pašu sēliešu, Sēlijas kultūrdarbinieku un *Sēļu kluba* spēkiem. Kongress bija plaši apmeklēts (250 dalībnieku), un tā darbība izvērsās ne tikai plenārsēdēs, bet arī paneldiskusijās triju darba grupu (Sēlijas kultūrvēsture; Sēlijas aktualitātes; Paudžu pēctecība) ietvaros. Turklāt jāuzsver, ka pats kongress faktiski risinājās nevis vienā dienā, bet jau iepriekšējos astoņus mēnešus, veidojot novadpētnieku darba skati “Pētījumi Sēlijas novados”, kuru aizsāka pēc Viesītes muzeja “Sēlija” ierosmes jau 2013. gada 26. oktobrī, turpināja Neretā, Aknīstē, Ilūkstē, Jaunjelgavā, Ābeļos (Jēkabpils novadā) un citos Sēlijas centros. Šis darbs rezultējās ar plašu izstādi kongresa dienā Viesītes kultūras namā, kas izpelnījās kongresa dalībnieku dzīvu interesi, tajā savu veikumu apliecināja ne tikai daudzi pieredzes bagāti novadpētnieki, bet, kas īpaši svarīgi, notika arī vietējo skolēnu pētniecības darbu prezentācija. Šo diskusiju vadīja LU Vēstures un filozofijas fakultātes doktorants Edgars **Plētiens**, kurš par novadpētnieku veikumu ziņoja kongresā.